

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Панталієнко Т.П.,
*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри теорії
та історії держави і права,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
ORCID: 0009-0008-2938-0752*

Панталієнко Т.П. Міжнародний досвід боротьби з домашнім насильством.

Проблема домашнього насильства є глобальним соціальним явищем, яке вимагає комплексного підходу для подолання. В Україні в останні роки активно вдосконалюється законодавство та механізми підтримки жертв насильства, однак проблема залишається актуальною, і країна продовжує шукати ефективні шляхи боротьби з цим явищем. У статті розглядаються міжнародні практики протидії домашньому насильству, зокрема в Італії, Нідерландах, Іспанії та Швеції. В Італії важливу роль відіграє широкомасштабна система кризових центрів, яка надає психологічну, юридичну та соціальну підтримку жертвам. Нідерланди застосовують інтегрований підхід до запобігання насильству, поєднуючи законодавчі ініціативи, роботу соціальних служб, правоохоронних органів і громадських організацій. Однією з важливих ініціатив є участь агресорів у спеціалізованих корекційних програмах, що допомагають змінювати їхню поведінку та забезпечують їх реінтеграцію в суспільство. Іспанія відома своєю системою спеціалізованих судів, які займаються розглядом справ про гендерне насильство, що дає змогу оперативної та професійної розглядати такі справи. Важливою особливістю є наявність мультидисциплінарних судів, у яких працюють фахівці різних сфер, що забезпечує комплексний підхід до кожної справи. Швеція, у свою чергу, вирізняється найсуворішими законами проти насильства, включаючи криміналізацію економічного насильства, а також особливою увагою до дітей, які стали свідками насильства, та надає їм психологічну підтримку. У статті пропонується адаптація цих міжнародних практик до українських реалій, зокрема через впровадження освітніх програм у школах, створення сенсорних кімнат для дітей та посилення законодавчих ініціатив для забезпечення належної підтримки жертвам. Дослідження міжнародного досвіду виявляє важливість комплексного підходу, який включає не лише законодавчі ініціативи, але й активну участь громадських організацій, освітніх закладів та соціальних служб у вирішенні цієї проблеми. Перейнявши найкращі практики, Україна може значно підвищити ефективність боротьби з домашнім насильством, забезпечуючи комплексну допомогу жертвам, працюючи з агресорами та створюючи безпечне середовище для всіх громадян.

Ключові слова: домашнє насильство, соціальна підтримка, психологічна допомога, боротьба з насильством, гендерне насильство, корекційні програми, сенсорні кімнати.

Pantaliienko T.P. International experience in combating domestic violence.

The problem of domestic violence is a global social phenomenon that requires a comprehensive approach to overcome. In Ukraine, in recent years, legislation and mechanisms for supporting victims of violence have been actively improved, but the problem remains relevant, and the country continues to look for effective ways to combat this phenomenon. The article examines international practices in combating domestic violence, in particular in Italy, the Netherlands, Spain and Sweden. In Italy, an important role is played by a large-scale system of crisis centers that provide psychological, legal and social support to victims. The Netherlands uses an integrated approach to preventing violence, combining legislative initiatives, the work of social services, law enforcement agencies and public organizations. One of the important initiatives is the participation of aggressors in specialized correctional programs that help change

their behavior and ensure their reintegration into society. Spain is known for its system of specialized courts that deal with cases of gender-based violence, which allows for the prompt and professional consideration of such cases. An important feature is the presence of multidisciplinary courts, which employ specialists from different fields, which ensures a comprehensive approach to each case. Sweden, in turn, is distinguished by the strictest laws against violence, including the criminalization of economic violence, as well as special attention to children who have witnessed violence and provides them with psychological support. The article proposes adapting these international practices to Ukrainian realities, in particular through the implementation of educational programs in schools, the creation of sensory rooms for children, and strengthening legislative initiatives to ensure adequate support for victims. A study of international experience reveals the importance of a comprehensive approach, which includes not only legislative initiatives, but also the active participation of public organizations, educational institutions, and social services in solving this problem. By adopting best practices, Ukraine can significantly increase the effectiveness of the fight against domestic violence by providing comprehensive assistance to victims, working with aggressors, and creating a safe environment for all citizens.

Key words: domestic violence, social support, psychological assistance, combating violence, gender-based violence, correctional programs, sensory rooms.

Постановка проблеми. Проблема домашнього насильства є однією з найбільш актуальних у сучасному суспільстві, оскільки воно не лише порушує права людини, але й має серйозні наслідки для психічного та фізичного здоров'я жертв. Домашнє насильство є серйозною загрозою для безпеки та благополуччя громадян, а його прояви зберігаються в різних формах, таких як фізичне, психологічне, сексуальне та економічне насильство. На глобальному рівні спостерігається активізація боротьби з цим явищем, однак багато країн, у тому числі й Україна, зіштовхуються з численними труднощами в боротьбі з цією проблемою. Постійна потреба в ефективних методах боротьби з домашнім насильством вимагає ретельного аналізу та адаптації міжнародного досвіду до національних умов, що забезпечить системний підхід до подолання цього явища в Україні.

Метою дослідження є аналіз міжнародного досвіду боротьби з домашнім насильством та вивчення можливості адаптації цих практик для покращення ситуації в Україні. У статті також розглядається ефективність законодавчих ініціатив, соціальних програм, освітніх заходів та інших механізмів, спрямованих на запобігання насильства в сім'ї, а також вивчаються практики підтримки жертв і реабілітації агресорів.

Стан опрацювання проблематики. Ряд українських вчених досліджували проблеми сімейного насильства в Україні та за її межами, зокрема: Авраменко С.М., Артеменко О.В., Борове В.А., Горбова Г.О., Гулак О.В., Комаринська Ю.Б., Ладиченко В.В., Мельник А.Р., Стасюк Н.А., Черненко Я.О., Яра О.С. Однак, на даний час недостатньо досліджений міжнародний досвід боротьби з домашнім насильством та можливість його застосування в Україні.

Вклад основного матеріалу. Варто зазначити, що Україна активно сприяє зменшенню кількості домашнього насильства [1] та активно вдосконалює законодавство для боротьби з даним явищем [2].

Для ефективного попередження та недопущення проявів домашнього насильства в Україні, варто проаналізувати досвід різних країн в даному питанні.

Знання про домашнє насильство можуть бути корисними для створення ефективних механізмів допомоги жертвам. Зокрема для створення кризових центрів, гарячих ліній та надання юридичної підтримки. Важливо також навчати правоохоронців та соціальних працівників, щоб вони могли адекватно реагувати на випадки насильства та надавати необхідну допомогу [3, с. 281].

В Італії домашнє насильство розглядається як серйозний злочин, і боротьба з ним базується на суворих правових механізмах. Уряд запровадив закони, які передбачають кримінальну відповідальність за будь-які прояви насильства, зокрема фізичне, сексуальне, психологічне та економічне. При цьому поліція та суди мають право видавати захисні накази, зокрема обмежувати доступ агресора до жертви та її місце проживання. Також існує система спеціалізованих центрів підтримки жертв, які надають психологічну допомогу та юридичні консультації [4, с. 157].

В Італії боротьба з домашнім насильством є напрямом соціальної політики. Уряд впровадив низку законодавчих ініціатив і програм для запобігання цьому явищу та підтримки жертв.

Визначним нормативно-правовим актом, який регулює питання протидії домашнього насильства в Італії є Червоний кодекс (Codice Rosso, 2019). Даний закон передбачає швидке реагування

правоохоронних органів на заяви про насильство. Прокуратура зобов'язана зустрітися із заявником протягом трьох днів з моменту подання заяви. Документ також посилює покарання за фізичне та сексуальне насильство, переслідування й загрози. [5]

Інші закони в Італії передбачають механізм термінового видалення агресора з дому. Поліції й суду дозволено оперативно проводити заходи для захисту постраждалих (Закон 154/2001). Варто акцентувати увагу, що в Італії функціонує широка мережа центрів, які надають юридичну, психологічну та соціальну підтримку. Дані центри часто працюють у співпраці з місцевими громадами й волонтерськими організаціями. При цьому держава фінансує програми для навчання населення методам запобігання насильству та підвищення обізнаності щодо цієї проблеми. Особлива увага приділяється роботі в школах [6, с. 212].

На нашу думку, Україні варто перейняти досвід Італії та проводити роботу по попередженню домашнього насильства в школах. Школи – це середовище, в якому діти не лише здобувають знання, а й формують соціальні навички та моральні цінності. Саме тут необхідно почати формувати здорове ставлення до себе, до інших та до світу.

У шкільному віці у дітей закладаються основи моральності та ставлення до гендерної рівності, прав людини та способів вирішення конфліктів [7, с. 81]. Уроки, які сприяють розумінню цих цінностей, допомагають створювати гармонійне суспільство.

Перейнявши досвід Італії, Україна може значно підвищити ефективність боротьби з домашнім насильством. Освітня система – це ключовий інструмент, що допомагає запобігти негативним явищам у суспільстві. Інвестуючи в освіту та профілактичні програми, ми створюємо майбутнє, де кожна дитина зростає в безпеці та гармонії.

Ще одна країна, яка може стати прикладом активної боротьби з проявами домашнього насильства – Нідерланди. В цій країні боротьба з домашнім насильством є одним із пріоритетних напрямків державної політики. У державі діє інтегрований підхід до запобігання насильству, який охоплює законодавчі ініціативи, роботу соціальних служб, правоохоронних органів та громадських організацій.

Для боротьби законодавство дозволяє поліції й суддям тимчасово заборонити перебування агресора в спільному житлі до 10 днів. У цей період жертва отримує доступ до соціальних послуг, а агресор – до програми реабілітації [8]. При цьому психологічне насильство прирівняно до фізичного. Воно карається штрафами, обмеженням волі або ув'язненням.

Важливим є те, що законодавство передбачає участь агресорів у корекційних програмах, спрямованих на зміну поведінки. Відмова від участі в таких програмах може привести до посилення санкцій, що є додатковим стимулом для виконання вимог. Це допомагає забезпечити високий рівень залучення і підвищує ефективність заходів [9].

Програми спрямовані не лише на зміну поведінки, а й на допомогу агресорам у реінтеграції в суспільство. Зокрема, працюють над розвитком емпатії та самоконтролю кривдника; формування позитивних моделей спілкування, а також надають підтримку агресору у працевлаштуванні та соціальних контактах. Завдяки цьому агресори можуть стати повноцінними членами суспільства, які не становлять загрози для оточення.

Участь агресорів у корекційних програмах – це ключовий крок до подолання домашнього насильства [10, с. 182]. Досвід Нідерландів демонструє, що робота з агресорами не лише захищає жертв, але й сприяє формуванню більш безпечного та гармонійного суспільства. Україна може взяти цей підхід за основу, адаптувавши його до своїх реалій та потреб.

Вивчаючи міжнародний досвід варто акцентувати увагу на Іспанії, яка славиться своїм комплексним підходом до боротьби з домашнім насильством [11, с. 72]. У країні діє одна з найефективніших систем захисту жертв, яка включає як законодавчі, так і соціальні ініціативи.

В Іспанії створені суди з питань гендерного насильства (*Juzgados de Violencia sobre la Mujer*), які займаються справами про насильство проти жінок. Ці суди функціонують швидко, щоб мінімізувати час очікування рішення та призначити покарання кривдникам. Крім того, дані суди мають мультидисциплінарний підхід: у цих судах працюють судді, які мають глибокі знання у сфері гендерного насильства. Це забезпечує професійний розгляд справ і врахування специфіки кожної ситуації. Також у складі суду є психологи, соціальні працівники та інші фахівці [12, с. 161].

Незвичним є те, що такі суди не лише ухвалюють вироки, а й забезпечують підтримку жертвам, надаючи психологічну, юридичну та соціальну допомогу.

Україна стикається з високим рівнем гендерного насильства, особливо в умовах війни, коли зростає психологічне напруження в суспільстві [13, с. 246]. Зараз жертви часто стикаються з не-

довірою, затягуванням розгляду справ і відсутністю комплексної підтримки [14, с. 172]. Спеціалізовані суди могли б вирішити ці проблеми.

Наявність спеціалізованих судів показує суспільству, що проблема гендерного насильства є пріоритетною. Це стимулює освітні програми та підвищує обізнаність громадян.

Жертви, знаючи про існування спеціалізованих судів, будуть частіше звертатися за допомогою. Це сприятиме зниженню рівня латентності таких злочинів [15, с. 15].

З досвідом Іспанії як орієнтиром, Україна може створити ефективну модель, яка враховуватиме місцеві реалії й потреби. Це стане вагомим кроком до зниження рівня насильства і побудови справедливого суспільства.

Ще одним аспектом в боротьбі з домашнім насильством є те, що іспанки, які підозрюють своїх хлопців у аб'юзи, мають змогу **отримати в поліції дані**, що свідчать про жорстоке поводження партнерів. Проте протокол не автоматичний — поліція проводить індивідуальне, ретельне розслідування, аби визначити рівень гендерно зумовленого насилля та потребу в інформуванні [16].

Найсуровіші закони проти насильства, які охоплюють як фізичне, так і психологічне насильство діють у Швеції. Саме там у 2018 році було ухвалено закон про згоду на сексуальні стосунки, який визначає сексуальні дії без чіткої згоди як злочин [17]. Крім того, економічне насильство на відміну від більшості держав, є криміналізованим.

Особлива увага в Швеції приділяють дітям, які стали свідками насильства. Діти отримують статус жертв навіть без фізичного впливу. Крім того, з ними проводять психологічні консультації та інтеграційні програми для повернення до нормального життя.

Цей досвід є надзвичайно корисним для України, адже велика кількість випадків домашнього насильства вчиняється щодо дітей або в їх присутності, що суттєво впливає на розвиток особистості та формування поведінки майбутніх поколінь [18, с. 215].

Особи, які стали жертвами насилля в Швеції, можуть перебувати в притулках, особливістю яких є рівень безпеки. У Швеції створено спеціальні «розумні притулки», які оснащені системами розпізнавання обличчя, що обмежують доступ сторін. Камери слідкують за безпекою, автоматичного повідомляючи поліцію у разі небезпеки [19, с. 101]. Також створені сенсорні кімнати для дітей, які допомагають знизити рівень стресу після пережитого насилля [20 с. 289].

На нашу думку, Україні варто перейняти досвід впровадження сенсорних кімнат, які б функціонували паралельно з «Зеленими кімнатами» [21]. Досвід застосування яких показав зменшення стресу у дітей та довів свою ефективність шляхом уникнення повторної травматизації неповнолітніх.

Висновки. Проблема домашнього насильства є глобальною і вимагає комплексного підходу до її рішення. Досвід різних країн світу демонструє, що ефективна боротьба з цим явищем можлива завдяки поєднанню законодавчих ініціатив, соціальних програм і превентивних заходів. Італія, Нідерланди, Іспанія, Швеція – кожна з цих країн має власні успішні практики, які можна адаптувати для України.

На нашу думку, Україні необхідно впроваджувати освітні програми, створювати сенсорні кімнати, забезпечувати комплексну підтримку жертв, вдосконалювати законодавство та розширювати мережу кризових центрів. Крім того, важливою є робота з агресорами, задля зміни їхньої поведінки. Особливу увагу слід приділяти дітям, які зазнали насильства або стали його свідками, забезпечуючи їм психологічну підтримку й безпечне середовище.

Переймаючи кращі міжнародні практики, Україна може створити ефективну модель протидії домашньому насильству. Це сприятиме зниженню рівня насильства, захисту прав і свобод громадян та формування безпечного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII: станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 10.01.2025).
2. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 р. № 2319-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text> (дата звернення: 15.01.2025).

3. Yara O.S., Stasiuk N.A. Problem issues of criminal proceedings regarding domestic violence. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*. 2021. № 63. С. 279–283. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.63.48> (дата звернення: 15.01.2025).
4. Golovko, L., Shynkaruk, N., Popova, O., Melnyk, A., & Medvedska, V. (2023). Aspectos legales de la protección de los derechos de las mujeres frente a la violencia doméstica según la legislación de Hungría y Ucrania. *Interacción Y Perspectiva*, 14(1), 155–169. Recuperado a partir de <https://produccioncientificaluz.org/index.php/interaccion/article/view/41382>.
5. LEGGE № 69/2019 «VIOLENZA DOMESTICA E DI GENERE» “CODICE ROSSO” URL: https://www.sulpl.it/images/LEGGE_69-2019_CODICE.pdf (дата звернення: 17.01.2025).
6. Горбова Г.О. Зарубіжний досвід у сфері протидії насильству в сім'ї (на прикладі окремих країн Європи). *Науковий вісник Херсонського 190 державного університету. Серія «Юридична наука»*. 2015. Вип. 2-3. Том 3. С. 211–215.
7. Мельник А., Авраменко С. АНАЛІЗ КІЛЬКОСТІ ВИРОКІВ ЗА ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ВПРОДОВЖ 2019-2024 РОКІВ: матеріали XXXI International scientific and practical conference «Scientific Research in the Conditions of Rapid Development of Information Technologies» (July 17-19, 2024) Helsinki, Finland. International Scientific Unity, 2024, p. 81-82.
8. Wet tijdelijk huisverbod, 2009. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0024649/2009-01-01> (дата звернення: 18.01.2025).
9. Стратегія боротьби з домашнім насильством у Бельгії та Нідерландах URL: <https://cpkhub.com.ua/knowledge-base/svitovij-dosvid/strategia-borot-bi-z-domasnim-nasil-stvom-u-bel-gi-ita-niderlandah-ob-ednani-j-pidhid-pravoohoronciv-universitetiv-ta-derzavi> (дата звернення: 17.01.2025).
10. Avramenko S.M., Melnyk A.R. THE FIGHT AGAINST DOMESTIC VIOLENCE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE. *Law and Society*. 2024. Т. 1, № 1. С. 180–186. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.1.27> (дата звернення: 17.01.2025).
11. Стасюк Н.А. Кримінологічна характеристика домашнього насильства: дис. ... д-ра філософії в галузі права: 12.00.08. Київ, 2022. 173 с.
12. Борове В.А., Спояло Я.С. Домашнє насильство та боротьба з ним в Іспанії. Попередження та протидія насильству у суспільстві (зарубіжний досвід): Збірник тез доповідей учасників XXI студентської науково-практичної конференції іноземними мовами (м. Харків, 9 квітня 2020 року). Харків, 2020. С. 161-162.
13. Авраменко С.М., Мельник А.Р. Портрет жертви домашнього насильства та його особливості в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія ПРАВО*. 2024. Випуск 81: частина 2. С. 244–249. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.38>. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/40-3.pdf>.
14. Комаринська Ю.Б. Криміналістична класифікація кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. *Дніпровський науковий часопис публічного управління психології права*. 2022. № 4. С. 170–175.
15. Панталієнко Т.П., Мельник А.Р., Авраменко С.М. Зростання кількості вироків за вчинення сімейного насилля як показник підвищення рівня правової культури суспільства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія ПРАВО*. 2024. Випуск 83: частина 3. С. 13–18. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.1>. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/07/83-part-3.pdf>.
16. Tzvetozar Vincent Iolov. Spanish police will inform women about abusive history of their boyfriends. URL: <https://www.themayor.eu/en/a/view/spanish-police-will-inform-women-about-abusive-history-of-their-boyfriends-11520> (дата звернення: 20.01.2025).
17. Ладиченко В.В., Гулак О.В., Артеменко О.В. Віктимологічний портрет жертви домашнього насильства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2022. №. 70. С. 389–392. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.62> (дата звернення: 17.01.2024).
18. Yermolenko I.M., Avramenko S.M., Melnyk A.R. Domestic violence: historical review and contemporary challenges. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*. 2024. Т. 3, № 85. С. 214–219. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.33> (дата звернення: 17.01.2025).

19. Попов Г. Запобігання та протидія домашньому насильству: досвід Королівства Швеція. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2018. № 3 (55). С. 99–108.
20. Черненко Я.О. Проект child friendly spaces: практика успішного попередження насильства та жорстокого відношення щодо дітей. Попередження та протидія насильству у суспільстві (зарубіжний досвід): Збірник тез доповідей учасників XXI студентської науково-практичної конференції іноземними мовами (м. Харків, 9 квітня 2020 року). Харків, 2020. С. 298-299.
21. Авраменко С.М. Розслідування розбещення неповнолітніх: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2017. 242 с.